Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 558/2021 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen Tampereen säätiöyliopistosta ja yliopistolaista

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Veronika Honkasalon ym. /vas näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 558/2021 vp:

> Miten yliopistolaki saadaan nykyistä paremmin turvaamaan yliopistoyhteisön päätösvaltaa yliopistoissa,
>
> miten yliopistolakia muutetaan, jotta säätiöyliopistojen hallintomalli täsmentyy ja
>
> miten turvataan tutkimuksen ja opetuksen laatu yliopistoissa koko maassa, jos jo valmiiksi ylikuormittuneiden tukipalveluiden työntekijöiden työstä leikataan ja tukityötä valuu koko ajan enemmän opetus- ja tutkimushenkilöstölle?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Tampereen säätiöyliopiston ja sen omistuksessa toimivan Tampereen ammattikorkeakoulun yhdistäminen on lähtenyt liikkeelle tamperelaisten yliopistojen ja ammattikorkeakoulun omasta aloitteesta. Jo vuonna 2014 tamperelaiset yliopistot asettivat selvitysmies Stig Gustafssonin arvioimaan yhdistymisen edellytyksiä. Tämän jälkeen hanketta edisti korkeakoulujen vararehtoreiden muodostama työryhmä. Tampereen säätiöyliopiston ja sen omistuksessa toimivan Tampereen ammattikorkeakoulun yhdistymistä on siis alueella valmisteltu kohtuullisen pitkään. Poikkeuksellista on ollut korkeakoulujen oma aktiivisuus hankkeen toteuttamiseksi. Toinen merkittävä asia on yhteiskunnan laajasti osoittama tuki tamperelaisten korkeakoulujen yhdistymis- ja uudistamistahdolle. Tampereen yliopistona toimivan Tampereen korkeakoulusäätiön perustajiksi ja samalla yliopiston toiminnan tukijoiksi ilmoittautui 21 yhteiskuntaa laajasti edustavaa yhteisöä. Tampereen kaupunki ja Teknologiateollisuus koordinoivat perustajien yhteistyötä yliopiston hyväksi.

Kysymykseen yliopistoyhteisön päätösvallasta totean, että yliopistoyhteisön päätösvaltaa sekä yhteisön jäsenten kuulluksi tulemisen kokemusta tuetaan ensisijaisesti hyvällä, osallistavalla johtamisella ja yhteisön toimivalla vuorovaikutuksella. Pekka Hallbergin johdolla syksystä 2020 kevääseen 2021 asti työskennelleen yliopistoautonomian selvittäjäryhmän laatiman selvityksen mu-

kaan kaikissa yliopistoissa on yliopistoyhteisön näkemysten mukaan hajontaa ja erilaisia käsityksiä kehittämistarpeista ja yliopistoyhteisön toiminnasta. Vastaavanlainen, moniääninen kuva yliopistoyhteisöjen tilasta on muodostettavissa median kautta.

Yliopistoyhteisön päätösvalta on osa yliopistolakia. Yliopistot ovat yhteisöjä, joihin yliopistolain mukaisesti kuuluvat opetus- ja tutkimushenkilöstö, muu henkilöstö ja opiskelijat. Yliopistodemokratiaa on laissa turvattu siten, että yliopistoyhteisö käyttää yliopistolain mukaan päätösvaltaa myös hallitusta nimitettäessä. Yliopistojen johtosäännöt ovat alemmanasteista säännöstöä, eli yliopistojen hallintomallien kehittäminen on pitkälti yliopistojen sisällä tapahtuvaa kehittämistä.

Vaikka johtosäännöt ovat keskeisiä autonomian kehittämisen välineitä, yliopistot ovat varsin niukasti käyttäneet hyväksi johtosääntöjen tarjoamia mahdollisuuksia sisäisen hallinnon kehittämisessä. Hallbergin yliopistoautonomiaa selvittäneen ryhmän johtopäätös oli, että laintasoisen sääntelyn lisääminen olisi ristiriidassa perustuslaissa turvatun yliopistojen autonomian kanssa.

Monet yliopistojen hallinnon haasteet ja ongelmat ovat ratkaistavissa yliopistojen omassa päätösvallassa olevien johtosääntöjen avulla kehittämällä johtamista sekä muuttamalla toimintatapoja. Yliopistolain muuttaminen ei ole hallituksen suunnitelmissa.

Kysymystä yliopistolain muuttamisesta arvioitiin myös Hallbergin johdolla työskennellyt yliopistoautonomiaselvittäjäryhmän toimesta. Ryhmä tutki Tampereen yliopistoon liittyvänä erityiskysymyksenä, pitäisikö lailla täsmentää se, kuka voi toimia yliopiston monijäsenisen hallintoelimen puheenjohtajana säätiöyliopistoissa. Asian täsmentäminen lailla ei selvittäjäryhmän näkemyksen mukaan ole tarpeen, vaan asia voidaan jättää säätiömuotoisten yliopistojen itsensä päätettäväksi. Selvittäjäryhmän näkemyksen mukaan hallintomallia koskeva yksityiskohtaisempi sääntely yliopistolaissa voitaisiin nähdä jo kertaalleen yliopistoille annetun sääntelyvallan luovuttamisena yliopiston oman autonomian piiristä sen ulkopuolelle.

Kysymyksen viimeiseen osaan eli siihen, miten turvataan tutkimuksen ja opetuksen laatu yliopistoissa koko maassa, totean vastauksen löytyvän yliopistojen taloudellisesta ja hallinnollisesta autonomiasta sekä toimintaedellytysten täysimääräisestä hyödyntämisestä. Vuoden 2009 yliopistouudistuksella yliopistoille annettiin taloudellisesti itsenäinen asema. Kaikkia yliopistoja, niin julkisoikeudellisia kuin säätiöyliopistoja, pääomitettiin tuolloin ja myös sen jälkeen voimakkaasti.

Pääomittamista on tehty muun muassa laatukriteereillä sekä kytkemällä pääomittaminen varainhankintaan valtion vastinrahoituksen muodossa. Lisäksi yliopistojen toimintaa rahoitetaan valtion perusrahoituksella sekä kilpaillulla julkisella rahoituksella esimerkiksi Suomen Akatemialta ja Business Finlandilta. Edellä mainitut julkiset rahoituslähteet pitävät sisällään kannusteita laatuun. Esimerkiksi yliopistoyhteisön edustajien kanssa yhdessä valmisteltu rahoitusmalli, jolla yliopistojen valtion rahoitus kohdennetaan yliopistoille, palkitsee suhteellisesti enemmän esimerkiksi

laadukkaasta ja vaikuttavasta julkaisutoiminnasta (tiedeyhteisön ylläpitämä Julkaisufoorumi-luokitus) sekä opiskelijoiden kokemasta opetuksen ja ohjauksen laadusta.

Tutkimuksen ja opetuksen laadun turvaamisessa keskeisin toimija on kuitenkin yliopisto itse. Yliopistot päättävät itsenäisesti henkilöstö- ja muiden resurssiensa kohdentamisesta. Taloudellista liikkumavaraa tuova taloudenpito ja itsenäinen päätöksenteko henkilöstö- ja muissa hallinnollisissa asioissa on olennaista, koska yliopistoilla itsellään on parhaat edellytykset oman toimintansa kokonaisvaltaiseen arviointiin.

Helsingissä 9.11.2021

Tiede- ja kulttuuriministeri Antti Kurvinen